

ACTITUDS ENVERS LA IMMIGRACIÓ

En els darrers anys, les migracions s'han convertit en un dels principals temes de la investigació sociològica, especialment aspectes com el “racisme” i la “interculturalitat”, degut a l'augment d'actituds xenòfobes observades en els països europeus contra els immigrants de l'anomenat “Tercer Món”. Davant aquest fet, alguns analistes assenyalen que hi ha una correlació entre una major presència d'immigrants i el ressorgiment de formacions polítiques nacionalpopulistes (amb un discurs de “defensa nacional” contra els perills de la immigració) i l'aparició de grups hostils i violents contra els immigrants (com els *skinheads*). Però no n'hi ha prou de considerar aquestes pràctiques i retòriques antiimmigratòries com episodis puntuals, que s'explicarien per la por o la desviació de certs grups marginals, sinó que cal situar aquestes manifestacions en el context sociohistòric i en relació als processos socials i culturals dels que formen part i en els quals adquireixen sentit.¹

Aquest augment de les actituds hostils i violentes contra els immigrants extracomunitaris, ha generat reflexions sobre el ressorgiment del racisme sota una nova aparença, que alguns autors (Taguieff) anomenen “racisme diferencial”, una doctrina que posa l'èmfasi en la diferència cultural de les comunitats immigrades. Així, apareix una retòrica de l'exclusió que es basa en l'exaltació de la identitat i la integritat nacional-cultural (*fonamentalisme cultural*), en lloc de basar-se en la puresa racial i la diversitat de capacitats de les races humanes com ho feia el racisme tradicional.²

El fonamentalisme cultural legitima l'exclusió dels estrangers, assumint que les relacions entre les diferents cultures són per naturalesa hostils. Així, s'atribueixen

¹ Santamaría, E.: “Inmigración y barbarie. La construcción social y política del inmigrante como amenaza”. *Papers. Revista de sociologia*, núm 66, Departament de Sociologia, Universitat Autònoma de Barcelona.

² Stolcke, V.: “Europa: Nuevas fronteras, nuevas retóricas de exclusión” dins AA.DD., *Extranjeros en el paraíso*. Barcelona: Virus, 1994.

Ciutadans 1

tensions socials a la presència d'immigrants en base als seus diferents valors i trets culturals (les seves diferències culturals generen problemes que amenacen la cohesió social, la seguretat econòmica, l'homogeneïtat cultural i fins i tot l'estabilitat política), tot i que la majoria de conflictes que es produeixen entre les diferents comunitats no són producte dels seus trets d'identitat sinó que són el resultat de desigualtats en les relacions socioeconòmiques. És a dir, que molts conflictes que es presenten com a ètnics, racials, religiosos o interculturals, són en realitat la conseqüència de situacions d'injustícia social o de pobresa.

El fet que Andorra hagi passat d'una societat emissora a una societat receptora de fluxos migratoris- provinents majoritàriament dels països veïns (d'Espanya, França i més endavant de Portugal) en els primers períodes, i posteriorment i en menor mesura de països més llunyans- arran de la transformació econòmica experimentada durant la segona meitat del S.XX, i hagi comportat que la població autòctona hagi esdevingut una minoria nacional dins el país, també ens podria fer pensar en una possible amenaça a l'estabilitat social. Com apunten alguns autors ³ quan el número d'estrangers supera el "llindar de tolerància"⁴, es produiria l'auge de conflictes socials i de xenofòbia. Sortosament, a Andorra, malgrat el desequilibri entre autòctons i forans, encara no s'ha arribat a aquesta situació. De fet, la conceptualització culturalista de la immigració encara no s'ha estès i per tant, els problemes de racisme i discriminació són hores d'ara poc freqüents. Aquesta és una de les conclusions que es desprèn d'un informe realitzat per la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància⁵. Les raons principals per les quals es considera que la societat andorrana és especialment tolerant són les seves particularitats relacionades amb la seva situació geogràfica, la seva història, la seva situació econòmica i la seva condició de país d'immigració i turisme.

³ Stolcke, V. 1994

⁴ Llindar de tolerància :indica la proporció d'immigració per sobre de la qual augmentarien els conflictes socials i la xenofòbia

⁵ ECRI (European Commission against Racism and Intolerance): Segon informe sobre Andorra, aprovat el 28 de juny de 2002.

Ciutadans 1

Seria il·lusori pensar que aquesta coexistència pacífica de les diferents comunitats que conviuen al país va acompanyada d'una absència total de prejudicis i animadversions. Malauradament no és així. Es percep l'existència de prejudicis envers les persones estrangeres, que no necessàriament han de ser exterioritzats o manifestats (actitud racista manifesta), sinó que romanen, moltes vegades, de forma latent en el pensament de molts ciutadans. Estaríem d'acord, doncs, amb l'afirmació de Morales i Páez⁶, que la majoria de gent rebutja el racisme en la dimensió manifesta, però en la dimensió latent continua acceptant-lo.

És precisament conèixer aquestes actituds latents un dels temes d'investigació de l'estudi "La immigració d'Andorra"⁷ (on s'analitza el fenomen migratori mitjançant una enquesta personal realitzada a 1072 persones de diferents orígens i edats); anàlisi que s'ha dut a terme mitjançant preguntes relatives a la percepció i a la valoració de la immigració i dels immigrants. Aquest mètode ha rebut crítiques per part d'investigadors en considerar que moltes de les reaccions que es tenen davant una situació purament simbòlica no coincideixen necessàriament amb l'actuació real de l'enquestat quan es trobi en aquesta situació. No obstant, aquesta continua essent l'estratègia més utilitzada per mesurar les actituds.

No és el nostre propòsit fer un resum dels resultats obtinguts en l'estudi esmentat, sinó que volem avançar una mica més en la recerca i esbrinar, mitjançant l'anàlisi factorial de components principals⁸, quines són les variables més importants a l'hora d'explicar el concepte d'actitud envers la immigració i els immigrants.

⁶ Morales, J.F y Páez, D : "Estereotipos, discriminación i relaciones intergrupos en España y Latinoamérica" a R.V Bourhis y J.P. Leyens, *Estereotipos, discriminación y relaciones entre grupos*, Madrid, McGraw Hill. 1996

⁷ Batalla,J, Casals,M, Micó,J. *La immigració a Andorra*, coedició Cres – Pagès Editors, Lleida, 2004.

⁸ Sota la denominació d'anàlisi factorial s'inclou una varietat de procediments estadístics destinats a la determinació de les dimensions (noves variables a factors) subjacents al conjunt d'informació (variables originals) que defineixen una problemàtica específica.

Ciutadans 1

Per la seva aplicació, s'ha reduït el número de variables originals (de 25 a 12), eliminant aquelles que aporten informació redundant, de manera que s'ha simplificat l'anàlisi.

A continuació, s'han transformat les variables nominals en numèriques i s'han recodificat les variables ordinals per tal de propiciar la correspondència entre el codi numèric i la qualitat que expressa. Així doncs, s'han construït escales amb rang de l'1 al 3 que representen un continu de posicions que va entre dos pols: el valor 1 representa actituds més obertes i el valor 3 representa actituds més tancades o més reticents al fenomen de la immigració.

Les preguntes que s'han inclòs en l'anàlisi són :

- P18. Creu que la immigració per Andorra és? (1)Positiva, (2) Ni positiva ni negativa ,(3)negativa
- P19. Quina política creu que seria la més adequada respecte als treballadors immigrants? (1) Facilitar més l'entrada de treballadors immigrants a Andorra, (2) Mantenir l'actual política, (3) Restringir més l'entrada de treballadors immigrants a Andorra
- P22A. Està vostè d'acord o en desacord amb la següent afirmació: "Els immigrants han fet possible el desenvolupament econòmic d'Andorra" . (1) D'acord o (2) En desacord
- P22D. Està vostè d'acord o en desacord amb la següent afirmació :“L'afluència de molts immigrants fa que baixin els salaris”. (1) D'acord o (2) En desacord
- P22E. Està vostè d'acord o en desacord amb la següent afirmació “L'arribada de més immigrants dificultarà en el futur l'accés al treball dels andorrans i residents”. (1) D'acord o (2) En desacord
- P23A. “Què li sembla que, tot i que aprenguin la llengua i que adoptin molts costums andorrans, els residents estrangers mantinguin l'ús de la seva pròpia llengua.” (1) Bé, (2) ni bé ni malament, (3) Malament
- P24B.”Està vostè d'acord o en desacord amb què els immigrants que arriben a Andorra puguin obtenir més fàcilment la nacionalitat andorrana”. (1) D'acord o (2) En desacord
- P24D. “Està vostè d'acord o en desacord amb què els immigrants que arriben a Andorra puguin accedir a un lloc de treball en igualtat de condicions que els andorrans”. (1) D'acord o (2) En desacord
- P25B. “Està vostè d'acord o en desacord amb què els estrangers que resideixen i treballen de forma estable a Andorra. puguin votar a les eleccions generals”. (1) D'acord o (2) En desacord
- P25C. “Està Vostè d'acord o en desacord amb que els estrangers que resideixen i treballen de forma estable a Andorra. puguin presentar-se a les eleccions i ser escollits”. (1) D'acord o (2) En desacord

- P28J. “En una escala de 0 a 10, puntui/valori segons la simpatia que sent per les persones del Magrib (Marroc, Algèria) tenint en compte que 0 significa cap simpatia i 10 molta simpatia”
- P30J. “En relació a les característiques atribuïdes a cada grup, com creu que seria el fet de conviure a la mateixa llar amb persones d’origen marroquí ? “fàcil, (2) ni fàcil ni difícil, (3) difícil

En aquest cas s’ha escollit el col·lectiu magrebí per ser el pitjor valorat tant per la població andorrana (tot i ser un col·lectiu estranger molt minoritari), com per la població espanyola i francesa.

Donat que s’han eliminat de l’anàlisi els “no sap no contesta” , la grandària mostral analitzat ha estat finalment de 650 casos. La mesura d’adequació mostral de Kaiser-Meier-Olkin ⁹ (0,7) indica que l’anàlisi de components principals és factible, doncs existeix la suficient variabilitat comú entre les variables observades per permetre la seva agrupació en combinacions lineals de variables correlacionades.

La matriu factorial s’ha rotat mitjançant el procediment de rotació ortogonal Varimax¹⁰, buscant així una major simplicitat de les dades. La taula següent resumeix la composició dels 4 components o dimensions obtingudes .

⁹ KMO. És un índex que ens permet avaluar la força de la relació entre les distintes variables; varia entre el 0 i 1.

¹⁰ La rotació dels eixos es realitza amb l’objectiu d’identificar amb més claredat la relació que s’estableix entre els components o dimensions i les variables . La rotació Varimax, és un tipus de rotació ortogonal (es fa mitjançant un gir dels eixos mantenint angles de 90° amb eixos perpendiculars) que minimitza el número de variables que integra un component.

Matriu de components rotats

a

	Componente			
	1	2	3	4
Els estrangers puguin votar a les eleccions generals	.860	.010	.092	-.046
Els estrangers puguin presentar-se a les eleccions i ser escollits	.840	.053	.079	.067
Esl immigrants puguin obtenir més fàcilment la nacionalitat andorrana	.600	.109	.063	.205
L'arribada de més immigrants dificultarà en el futur l'accés al treball dels andorrans i residents	.110	.781	.094	.061
L'afluència de molts immigrants fa que baixin els salaris	-.109	.689	-.258	.069
Quina política creu que seria la més adequada respecte als treballadors immigrants?	.268	.579	.316	.085
Els immigrants han fet possible el desenvolupament econòmic d'Andorra	.040	-.116	.784	.029
Creu que la immigració per Andorra és positiva o negativa?	.039	.277	.757	.003
Mantinguin l'ús de la seva pròpia llengua	.141	-.050	.334	.198
Com seria el fet de conviure a la mateixa llar amb persones dels següents orígens? Marroquins	.068	.035	.070	.843
Grau de simpatia vers el Magrib	-.094	-.147	-.080	.808

Mètode d'extracció: Anàlisis de components principals.

Mètode de rotació: Normalització Varimax amb Kaiser.

a. La rotació convergeix 5 iteracions.

Dels resultats obtinguts, es desprèn que les preguntes relatives al dret de vot, a l'accés a la nacionalitat i a l'accés al treball dels immigrants que es poden englobar sota la dimensió de *drets dels immigrants i la seva equiparació amb els residents autòctons* són les que tenen més pes i són de major utilitat per explicar les diferències d'actitud davant la immigració (ocupen el primer eix o component, que representa el 18% de la variabilitat i el 30% si tenim en compte tan sols els quatre eixos factorials).

En segon lloc, es troben les preguntes relatives a la imatge negativa de la immigració, que es poden integrar en la dimensió *percepció de la immigració* (es recullen en el segon eix que representa el 24 % de la variabilitat explicada pel conjunt dels quatre factors).

Ciutadans 1

En tercer lloc, es troben també elements relacionats amb la dimensió *percepció de la immigració*, però contràriament amb l'eix anterior es tracta d'una percepció positiva (ocupen el tercer eix que té un pes del 23% en el conjunt del 4 eixos).

I en darrer lloc, apareixen dos extrems clarament definits. En un extrem de la dimensió apareix la variable *conviure a la mateixa llar amb persones marroquines* i en l'altra extrem es troba la variable *simpatia vers els marroquins*. Ambdós extrems donen contingut a una dimensió integrada per elements que fan referència a la valoració d'aquest col·lectiu i que ens permet definir aquest darrer eix com a *distància social*. (quart eix que representa el 22% restant).

Resumint, les preguntes relatives a drets dels immigrants són les que millor mesuren el grau de tolerància dels enquestats. Dit d'una altra manera, l'acceptació o no acceptació dels drets dels residents estrangers (com votar a les eleccions generals, presentar-se com a candidats i ser escollits, i obtenir més fàcilment la nacionalitat andorrana) és el factor que marca més la distinció entre una actitud més oberta i una actitud més tancada envers la immigració, que no pas el factor de distància social. Precisament aquest factor, tradicionalment present en moltes enquestes d'actituds i prejudicis ètnicoracials, se li ha conferit una significativitat alta pel seu alt grau discriminatori (és a dir, és el factor que en principi té més pes en la diferenciació de les actituds), però anàlisi com el nostre o estudis realitzats a Espanya (on es comparen enquestes que mesuren actituds envers la immigració del CIS, i Eurobaròmetres Europeus) demostren que actualment hi ha altres elements com els relacionats amb els drets dels immigrants que contribueixen més en la diferenciació de l'actitud, tant positiva com negativa, envers aquesta qüestió.

En conclusió, l'aplicació de l'anàlisi factorial ens ha estat de gran utilitat per explicar com a partir de les respostes dels enquestats es marca la tendència real de les seves actituds envers la immigració, i no tant per obtenir una informació molt aprofundida sobre el tema, doncs la tècnica en sí no permet extreure uns resultats amb un alt nivell interpretatiu. D'altra banda, ens ha permès reduir els problemes que s'associen amb el

Ciutadans 1

gran número de variables i les seves intercorrelacions amb la substitució de noves variables reduïdes, que incorporen el caràcter i la naturalesa de les variables originals i que es poden utilitzar de base per realitzar en el futur, no només, nous anàlisis més simplicats, sinó també per dissenyar enquestes que millorin la seva eficàcia en la captació de l'actitud envers aquest fenomen.

Bibliografia

Batalla,J, Casals,M, Micó,J. *La immigració a Andorra* , coedició Cres – Pagès Editors, Lleida, 2004

Cea, M^o A: “La medición de las actitudes ante la inmigración: evaluación de los indicadores de racismo”. *Reis. Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm 99. Cis, 2002

ECRI (European Commission against Racism and Intolerance): Segon informe sobre Andorra, aprovat el 28 de juny de 2002

Morales, J.F y Páez, D : “Estereotipos, discriminación i relaciones intergrupos en España y Latinoamérica” a R.V Bourhis y J.P. Leyens, *Estereotipos, discriminación y relaciones entre grupos*, Madrid, McGraw Hill. 1996

López, P, Lozares, C, Anàlisi multivariable de dades estadístiques. Col·lecció Materials, núm 93. Departament de sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona, 2000

Santamaría, E.: “ Inmigración y barbarie. La construcción social y política del inmigrante como amenaza”. *Papers. Revista de sociologia*, núm 66, Departament de Sociologia, Universitat Autònoma de Barcelona

Ciudadans 1

Stolcke, V.: “Europa: Nuevas fronteras, nuevas retóricas de exclusión” dins AA.DD.,
Extranjeros en el paraíso. Barcelona: Virus, 1994